

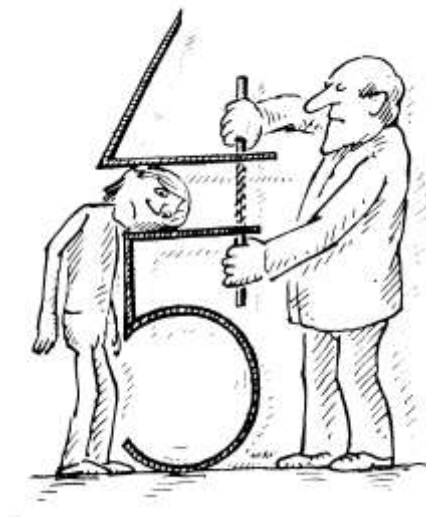
Dr. sc. Ladislav Bognar, Osijek

**Moje impresije nakon održanog susreta nastavnica i nastavnika u Tuzli
22. 04. 2017.**

Ponukani potrebom da se ustajala tradicionalna škola postupno mijenja pretežno mladi nastavnici i nastavnice predvođeni entuzijastima iz udruženja MIOS pokrenuli su niz aktivnosti kojima polako ali sigurno unose novi duh u osnovne i srednje škole na području Tuzle i okolnih mjesta. To je poduhvat vrijedan pažnje i svake podrške koju bi im posebno trebali pružiti ljudi s fakulteta koji educiraju buduće nastavnike kao i predstavnici lokalnih, regionalnih i državnih institucija. Iz onoga što sam vidio i čuo nisam stekao utisak da takva suradnja postoji iako bi bila od obostranog interesa.

Izvrсна je ideja da se radi na realizaciji modela otvorene škole. Ta ideja razvijana je i realizirana još između dva svjetska rata kada su nastale u Evropi Montessori škola, Freinetova škola, Jenna plan škola, Steinerova Waldorfska škola, Nillov Summerhil, u SAD-eu Dalton plan, Winnetka school pod utjecajem ideja J. Deweya, a sličnih ideja bilo je i u Lenjinovo doba u tadašnjem SSSR-u predvođene N. Krupskayom i suradnicima. Iako su te koncepcije polazile od različitih teorijskih polazišta imale su niz zajedničkih elemenata, a navesti ću samo neke: napušta se sustav mehaničkog učenja i represivne pedagogije, uvažava se dječja priroda te interesi i potrebe djece, napušta se sjedilačka nastava i nastava se organizira kao zajednička aktivnost učitelja i učenika, uvodi se učenička samouprava, škola se povezuje s društvenom sredinom, a roditelji postaju aktivni sudionici u različitim aktivnostima škole.

Pobjedom fašizma i staljinizma sve su takve škole ukinute i zabranjene i njihovi protagonisti proganjani. Tako je Celestine Freinet završio u zatvoru, a Maria Montessori je morala pobjeći čak u Italiju. Škola je stavljena u funkciju indoktrinacije djece za državnu ideologiju. Koncept otvorene škole zadržao se u zemljama engleskog govornog područja gdje nije pobijedio fašizam. Veliki studentski pokret u Zapadnoj Evropi 1968. između ostalog je pokrenuo i pitanje kvalitete odgoja i obrazovanja i počela je otvorena kritika postojeće škole. Ovdje donosim primjer jedne takve karikature iz Njemačke.

Slika 1: Ovo su u Njemačkoj slabe ocjene

Postepeno je u Zapadnoj Evropi došlo do davanja autonomije školi i škole su same mogle birati pedagoški model koji će prakticirati ili kreirati vlastiti, a roditelji su dobili pravo da biraju školu u koju

će upisati svoje dijete. Škole su financirane prema broju upisane djece. To je ono što bi trebalo karakterizirati svako demokratsko društvo. Tako je u Evropi ponovno reafirmirana otvorena škola i uveden školski pluralizam. Evo kako u Nizozemskoj nude roditeljima izbor škole:

Slika 2: Poziv roditeljima na izbor škole u Nizozemskoj

U jugoslavenskom društvu također je škola bila u funkciji društvene indoktrinacije. Svi susjedni narodi su proglašavani neprijateljima i oni su loši a mi smo dobri, njegovane su tradicije NOB-ea, u školama su se učile osnovne vještine ratovanja kroz predmet Obrana i zaštita, postojeće društvo je prikazivano kao idealno, a odgajale su se cijele generacije za marksizam kao jedino ispravu filozofiju i socijalističko samoupravljanje kao idealno društvo. Koliko je takva indoktrinacija besmislena vidi se po tome što danas ne možeš naći ni jednog marksista, a od socijalizma i samoupravljanja nema ni S. Pedagozi su u svojim teorijskim raspravama žestoko napadali pedocentrizam kao vrlo opasnu pojavu u odgoju i obrazovanju iako nikakvog pedocentrizma nije bilo, a sociocentrizam koji je vladao u našem školstvu nitko nije ni spominjao.¹

Nakon raspada Jugoslavije u svim sredinama su na vlast došli nacionalisti koji su najprije krenuli u rat jednih protiv drugih objašnjavajući to tisućljetnom težnjom svog naroda, osvajanjem „vjekovnih vlastitih teritorija“ i kad je pobijeno i obogaljeno na desetke tisuća ljudi i raseljeno oko milijun ljudi s prostora nekadašnje zajedničke države osim uspostave novih graničnih prijelaza, kojima se ometa slobodan prolaz ljudi i proizvoda, ni do kakvih kvalitativnih promjena nije došlo što se posebno vidi u školstvu koje je uvijek dobar indikator stanja u društvu. Škola je ponovno stavljena u funkciju ideološke indoktrinacije sada nacionalističke i vjerske orijentacije.² Zabluda da nacionalizam vodi u demokratizaciju društva najbolje je vidljiva po stanju u školstvu.

Zato je dragocjena svaka inicijativa koja dolazi iz škola i nevladinih udruga koja teži humanizaciji škole i njenom okretanju ljudima i njihovima potrebama. Koncept otvorene škole kao ideja vodilja je svakako dobro došao i on u suštini znači otvaranju škole za promjene. Pri tome je važno naglasiti da školu čine ljudi (nastavnici, učenici i roditelji) i mijenjanje škole znači promjene u ljudima. Posebno je vrijedno da se krenulo s edukacijom za nenasilnu komunikaciju, jer ona upravo to predstavlja – promjene u ljudima za jednu novu kvalitetu međuljudskih odnosa. Ljudi se baš ne vole mijenjati. Kod

¹ Detaljnije u „Pedagogija između pedocentrizma i sociocentrizma“ <http://ladislav-bognar.net/sites/default/files/Sociocentrizam%20i%20pedocentrizam.pdf> .

² Vidjeti detaljnije o ovoj problematici u mojim tekstovima „Rat i mir u osnovnoškolskim čitankama“ <http://ladislav-bognar.net/sites/default/files/RATIMIR2.pdf> i „Analiza tekstova u osnovnoškolskim čitankama“ http://ladislav-bognar.net/sites/default/files/1_Bognar%5B1%5D.pdf .

nastavnika svaka promjena u ustaljenom pristupu funkcioniranja škole stvara nesigurnost kod ljudi i pružanje otpora. Zato je dobro da se u te promjene uključuju ljudi koji to sami žele jer svaka i najplemenitija ideja kod ljudi koji ju ne prihvaćaju u praksi će se pokazati kao loše rješenje.

Mene se posebno dojmio entuzijizam ljudi koji su krenuli u ove promjene i njihov kreativni pristup svemu tome. Vidljivo je da i učenici prihvaćaju ove nove pomake. To je i moje iskustvo kad smo radili promjene u školama na njih su dobro reagirali i učenici i roditelji, a najviše otpora je bilo među nastavnicima. Dobro je da se u promjene ide postupno i da ljudi postepeno rastu zajedno sa svojim učenicima i roditeljima. Ne znam da li se edukacija za nenasilnu komunikaciju provodi i s roditeljima, ali mislim da bi to bilo posebno korisno. Naime kod nas u Hrvatskoj najlošiji dio školske prakse je suradnja s roditeljima i tu bi svakako trebalo nalaziti potpuno nova rješenja. Iskustva „Step by step“ modela za koji su educirani koliko znam i mnogi učitelji u BiH bi svakako bila korisna.

Dragocjeno je što se vaše udruženje „Interaktivne otvorene škole“ orijentiralo na sustavnu edukaciju učiteljica i učitelja. Dobro je što imate vlastite trenere koji vidim ulaze u suštinu problematike kojom se bave, a isto tako je važno da se koliko je to moguće zovu eksperti iz drugih zemalja posebno onih koje imaju već dugu tradiciju otvorenih škola. Isto tako bi bilo vrlo korisno da se u dogovoru s vašim financijerima planiraju kraći kolektivni posjeti pojedinim školama u inozemstvu, ali i duži studijski boravci pojedinih nastavnika, pedagoga ili direktora škola u sredinama iz kojih se mnogo toga može naučiti. Isto tako u sve te aktivnosti treba svakako uključivati i studente, ali i profesore s nastavničkog fakulteta i ne treba odustati nakon prvog neuspjelog pokušaja. Na sve ovakve edukacije dobro bi bilo pozivati i ljude koji rade u institucijama koje vode brigu o radu škola jer je važno da i oni sudjeluju u tim događanjima.

Najteže promjene na kojima čini mi se još niste počeli su one koje se moraju dogoditi u nastavi jer nastava čini 90% onoga što se događa u školama. Ako nastava ostane tradicionalna predavačka u kojoj, kako to reče jedna učenica, najprije nastavnik nešto priča učenicima, a onda oni to isto moraju pričati njemu to će ipak ostati represivna škola ma koliko mi odgajali za nenasilnu komunikaciju jer takvo neprirodno učenje se i ne može odvijati bez raznih vidova prisile kao što su negativne ocjene, razne disciplinske mjere, ponavljanje razreda. Evo još jedna kritika na tu temu iz Austrije:

Slika 3: Ponavljanje razreda nikako nije u funkciji osobnog razvoja i samoaktualizacije

Promjene u školi svakako počinju kritičkim odnosom prema postojećoj školi. Ako nju prihvaćamo kao nešto u što se ne smije dirati ni do kakvih suštinskih promjena neće doći. Istovremeno je važno da nudimo nova rješenja kako ona koja već postoje u dugim zemljama (ne treba ponovno otkrivati toplu vodu) tako i ona do kojih smo sami došli vlastitim kreativnim pristupom. Promjene u praksi po mom iskustvu moraju imati i svoje uporište u pedagoškoj teoriji koja sada nije nikako jedinstvena i opće

prihvaćena. Koncept otvorene škole bazira se na humanističkoj pedagogiji i psihologiji, na pozitivnoj psihologiji, na konstruktivizmu pa bi bilo dobro povezati se u vlastitoj sredini s ljudima koji su zagovornici tih teorijskih pristupa isto tako i pozivanje ljudi s nastavničkih fakulteta iz drugih zemalja (Njemačke, Engleske, SAD) bilo bi korisno kako za nastavnike praktičare tako i za profesore na nastavničkim studijima.

* * *

Kao zaključak bih rekao da su promjene u koje ste krenuli vrlo vrijedne i one svakako mogu biti na dobrobit kako ljudima u školama (nastavnicima, učenicima i njihovim roditeljima) tako i široj društvenoj zajednici. Ovim sam tekstom htio naglasiti da su te promjene odavno započele i da su u njima sudjelovali mnogi dobri i kreativni ljudi. Promjene su uz to i vrlo dugotrajan i često bolan proces i one traže ljude koji su hrabri i koji su spremni nositi se s izazovima, a često i napadima i omalovažavanjima, ali i s radostima uspjeha kao i priznanjima ljudi koji su dobrobit tih promjena osjetili na vlastitim životima. Velika je prednost što možete koristiti iskustva ljudi u razvijenim zemljama koji su ove procese već ranije prošli, ali treba znati da ljudi sa školom nikada nisu zadovoljni³ i zato bi trebalo težiti ne idealnoj školi nego školskom pluralizmu koji bi omogućio da školstvo postane jedna šarena livada s puno raznovrsnog cvijeća.

³ Vidi o tome moju priču „Bajka o školi“ <http://ladislav-bognar.net/sites/default/files/BAJKA%20%281%29.pdf>